

CAPODOPERE ALE LITERATURII UNIVERSALE

Editor: Călin Vlasie
Redactor: Ioana Bogdan
Tehnoredactare: Carmen Rădulescu
Prepress: Marius Badea
Ilustrația copertei: Adelaide Hanscom, ilustrație din ediția Edward FitzGerald
(1905, 1912) a *Rubaiatelor*
Coperta colecției: Ionuț Broșțianu

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

KHAYYĀM OMAR

Rubaiate / Omar Khayyām ; trad., studiu introd.,
note și comentarii de Gheorghe Iorga. - Pitești : Paralela 45,
2015

ISBN 978-973-47-2189-4

I. Iorga, Gheorghe (trad.) (pref.)

821.222.1-1=135.1

OMAR KHAYYĀM

RUBAIATE

Selecția textelor, traducere din limba persană, studiu
introdactiv, cuvânt-înainte, note și comentarii de
GHEORGHE IORGA

Paradoxalul Omar Khayyām: Avatarurile unui mit literar

Dificultățile exegezei khayyāmiene

Dacă Șamseddin Mohammad Hāfez (1325?-1389), „limba imperceptibilului”, virtuozul fără seamăn al limbajului poetic analogic, trece, în literatura lumii, drept cel mai mare poet pe care l-a inventat vreodată spiritul unui popor cu o vocație identitară a imaginarului și pentru care poezia reprezintă principala funcție a culturii sale, cu siguranță că Omar Khayyām (1048-1131) e cel mai cunoscut. Dar această afirmație deja ascunde un prim paradox: în Iran, Omar Khayyām e perceput drept un creator fără prea mari merite artistice, un poet valoros, dar nu în măsură să suscite un interes enorm printre străini; mai mult, recunoașterea în propria țară și creșterea constantă în popularitate sunt rezultatul, uneori reflexul celebrității, dobândite extrem de târziu, după mai bine de 700 de ani de la moarte.

Întorcându-ne la ideea de la început, luând în considerare unele statistici comparative, niciun alt poet al lumii nu s-a bucurat vreodată de o așa frenezie a traducerilor în limbi, dialecte și chiar idiomuri, unele chiar locale: există, de exemplu, una în *languedocien*, publicată la Rodez, una în esperanto, publicată la Paris, în 1953, de Gaston Waringhiem, una în egipteana populară etc. Ne e oarecum dificil să vorbim despre numeroasele editări și reeditări. Fie că, în mai puține cazuri, traducerile s-au făcut după „originalele” persane, transpuneri suspectate oarecum de lipsa de precizie lexicală/gramaticală, din cauza necunoașterii profunde a limbii de origine (persană) ori a limbii-țintă (cazul traducerilor din persană efectuate, în limbile de circulație, de către traducători iranieni), fie că, în majoritatea covârșitoare a cazurilor, traducerile s-au făcut prin intermediul unor limbi consacrate, engleza și franceza (primele limbi moderne în care

au fost traduse rubaiatele), devenind un gen de multiplicări având „contribuții” mai mult sau mai puțin personale și transformând catrenele în veritabile texte ale unor „heteronimi” khayyāmieni, numele poetului persan a intrat definitiv și nu oricum, indiferent de ce se va întâmpla cu khayyāmologia, în „republica mondială a literelor”, după formula lui Pascale Casanova. Popularitatea sa e dincolo de orice îndoială, catrenele pătrunzând, de multă vreme, în „toate regiunile locuite ale planetei”, cum afirma un cercetător, iar textele, ușor de învățat pe de rost, îl ignoră de multe ori pe autor; Omar Khayyām pare a întruchipa, în aceste condiții, statutul creatorului anonim din creația folclorică, visul, de altfel, arhetipal, al unor mari poeți moderni. Totala recunoaștere, celebritatea frizează legenda, după ce viața însăși i-a fost legendară nu prin fapte ieșite din comun, ci prin ce a semnat ea într-o epocă totalitară, haotică, de o cruzime și de o complexitate greu de egalat în istoria umanității, în care era imposibil să disociezi lumina îndoielii de opacitatea dogmei, în care oamenii se masacrau unii pe alții ori în care cei slabi se supuneau celor puternici, iar cei puternici, celor mai puternici, într-o ierarhie a arbitrarului odios, dificil de înțeles astăzi, chiar după ce omenirea a trecut prin atâtea cataclisme umanitare.

Din perspectivă istorică, lui Omar Khayyām i se oferă un dublu regim al receptării: ca om de știință se va impune repede, celebritatea va depăși timpuriu granițele regiunii natale, iar prin greci și prin Ebn Sinā (Avicenna), își va descoperi și desăvârși lumea interioară, în vreme ce, ca poet, va avea parte, în timpul vieții și multă vreme după moartea sa, de două atitudini dintre cele mai ostile: defăimarea și ignorarea – o formă de uitare premeditată. Sunt semne suficiente că ne aflăm într-o epocă și într-o societate în care poezia devine primejdioasă, mai ales că, în cazul lui Omar Khayyām, ea e produsul unei gândiri libere, nereligioase până la limita bunului-simț, ceea ce doctorii credinței musulmane nu puteau accepta sub nicio formă. Aceștia l-au ținut chiar la distanță de eventualii curioși, dar l-au recuperat în cele din urmă, obligați de gloria nu numai a omului de

1

Dincolo de Creație, dincolo de ceruri, tu cauți
 Și tăblița de ceară, și calama. Și paradisul, și infernul.
 I-am împărțășit asta maestrului nostru: „În tine se găsesc toate:
 Calama cu paradisul, tăblița de ceară cu infernul!”

2

Prin știință, în înaltul lumii se duc:
 Cerului, cu duhul, temei îi scornesc.
 Ei cupei Cerului îi seamănă leit:
 Amețitor perplecși, în a lor zăpăceală se trec.¹

3

În al cauzelor deșert cine-i lăsat să alerge
 Nesocotește, vai, că rânduite-au fost toate fără el.
 Azi, pretexte ni se tot născocesc, pretexte, vai,
 Mâine, vântura-se-vor toate cum ieri s-a fost scris!

4

Ai științei au fost campioni, și-ai bunelor moravuri,
 Torțe-aprinse jinduind a fi într-al adepților cerc;
 Din noaptea nopților n-au ieșit: nu s-au priceput.
 Au îndrugat ceva, o trăsnaie², pe urmă-au ațipit.

5

Fântâni de știință erau, pilde-ale virtuții,
 Aprinse făclii pentru prieteni în bruma gnozelor groasă;
 N-au înaintat nici c-un pas. În noaptea lor s-au pierdut.
 În bâlbâiala născocirilor. Și veșnic dorm!

6

Ei s-au supus măsurii și bunului-simț,
 La cheremul ființei și neantului s-au smerit.
 Du-te, de vin fă rost, o, istețule!:
 Strugurii, cruzi încă, s-au și făcut stafide!

7

În palatul unde *Babrām* lua cupa în mână,
 Gazela fată, se aciuează vulpea.
 A tot vânat *Babrām* coluni cât a trăit:
 Vezi? L-a luat la sânul-i mormântul!³

8

În măreția-i, cu cerurile castelul se-ntrecea.
 Rând pe rând, pe-aici, regi au trecut în aure de glorii.
 Pe creneluri, noi am văzut poposind turtureaua.
 Și striga pe ruinele lor: „Unde? Unde? Unde? Unde?”⁴

9

A cerurilor Roată palatul o biruia-n splendoare.
 Suveranii pragul i-l sărutau.
 Cocoțat pe creneluri, am văzut un porumbel-gulerat.
 Și-ntreba: „Unde? Unde? Unde? Unde?”⁴

CUPRINS

Contravaloarea timbrului literar se depune în contul
Uniunii Scriitorilor din România.

Paradoxalul Omar Khayyām: Avatarurile unui mit literar.
Studiu introductiv de Gheorghe Iorga / V

Rubaiatele khayyāmiene și ale școlii sale de gândire poetică.
Notă asupra traducerii / LXXXIV

Rubaiate / 1

Note și comentarii / 167

COMENZI – CARTEA PRIN POȘTĂ

EDITURA PARALELA 45

Pitești, jud. Argeș, cod 110174, str. Frații Golești 130

Tel.: 0248 633 130; 0753 040 444

0721 247 918

Tel./fax: 0248 214 533; 0248 631 439; 0248 631 492.

E-mail: comenzi@edituraparelela45.ro

sau accesați www.edituraparelela45.ro

Tiparul executat la *Graficprint*

www.graficprint.eu

e-mail: comenzi@graficprint.eu